

Metoder til måling af etnisk diskrimination

Hovedresultater

Hovedresultater

Diskrimination udfordrer grundlæggende menneskeretlige principper om lighed og menneskelig værdighed. Hvis bestemte befolkningsgrupper systematisk fravælges, når de fx søger et job, hvis de mødes med uberettigede fordomme i mødet med det offentlige, systematisk modtager ringere serviceydelser end andre eller mødes af vold i det offentlige rum, kan det få både umiddelbare og langsigtede konsekvenser for den, det går ud over.

Forskningen viser, at diskrimination ikke kun påvirker den enkeltes muligheder på hændelsestidspunktet, men også kan have længerevarende konsekvenser. Diskrimination hænger bl.a. sammen med dårligere mental og fysisk sundhed, mindre brug af sundhedstilbud og reduceret deltagelse i civilsamfund. Gentagne oplevelser med diskrimination kan udgøre en vedvarende belastning, der kan påvirke trivsel og oplevelsen af at høre til. Diskrimination kan også have omkostninger på samfundsniveau, fx i form af lavere produktivitet, lavere økonomisk vækst og mindre social sammenhængskraft.

Men hvordan måler man diskrimination? Denne rapport har til formål at samle nyere viden på området og skabe et opdateret og systematisk overblik over, hvordan *diskrimination på grund af etnisk baggrund* måles i national og international litteratur, og at levere et fundament for fremtidige studier af diskrimination på grund af etnisk baggrund. Rapporten bygger videre på en tilsvarende kortlægning fra 2012.

Boks 1 Etnisk baggrund og diskrimination

Etnisk baggrund

I denne rapport omfatter etnisk baggrund en lang række forskellige forhold og markører relateret til ens etniske baggrund. Det kan være faktuelle forhold om eget eller forældres oprindelsesland, men også andre markører som sprog, udseende og hudfarve samt religion og religiøs påklædning forbundet til oprindelseslandet.

Diskrimination

I henhold til dansk lovgivning kan diskrimination bl.a. komme til udtryk som usaglig forskelsbehandling, der foreligger, når en person på grund af race, hudfarve, religion eller tro eller national eller etnisk oprindelse behandles ringere end andre i en tilsvarende situation, eller når en bestemmelse, et kriterium eller en praksis, der tilsyneladende er neutral, vil stille personer af en bestemt race, hudfarve, religion eller tro eller national eller etnisk oprindelse ringere end andre personer.

Fra juridisk begreb til empirisk analyse

I denne rapport tager vi udgangspunkt i et juridisk diskriminationsbegreb, hvor diskrimination forstås som usaglig forskelsbehandling på grund af etnisk baggrund. I den samfundsvidenskabelige forskning oversættes dette udgangspunkt til et empirisk spørgsmål: *Bliver personer behandlet forskelligt på grund af deres etniske baggrund, når de ellers har samme kvalifikationer og karakteristika?*

I mange samfundsvidenskabelige studier af diskrimination er fokus således ikke alene på, om forskelsbehandling er ulovlig, men rettere, om der kan sandsynliggøres en sammenhæng mellem en etnisk markør og en diskriminerende handling, når andre forhold holdes konstante. Det gælder eksempelvis for felteksperimenter, hvor ansøgere er identiske på alle relevante kvalifikationer bortset fra navn eller anden etnisk markør. Formålet er her at identificere de systematiske forskelle i handlinger, som kan tilskrives etnicitet.

Et andet vigtigt perspektiv er sondringen mellem den ulovlige diskrimination i retlig forstand og den oplevede diskrimination. De to perspektiver overlapper ikke nødvendigvis. Der kan forekomme ulovlig diskrimination, uden at den enkelte identificerer den som sådan, og omvendt kan personer opleve diskrimination i situationer, der ikke kan dokumenteres eller ikke falder inden for den retlige definition. Uanset hvad er begge perspektiver relevante i forskningen og dermed for denne rapport.

Diskrimination ændrer sig med samfundet – og kræver løbende målinger

Diskrimination er ikke statisk, men kan påvirkes af samfundsmæssige forhold og ændre form over tid. Forskning viser eksempelvis, at andelen af indvandrere, der opfatter sig selv som en del af en diskrimineret gruppe, hænger sammen med, hvor udbredt ekskluderende holdninger over for indvandrere er i majoritetsbefolkningen.

Påvirkningen af samfundsmæssige ændringer betyder, at det er vigtigt med løbende målinger af etnisk diskrimination for at kunne afdække ændringer over tid og identificere, om der er bestemte grupper, der rammes i særlig høj grad.

De samfundsmæssige forandringer rejser også spørgsmålet om, hvordan man på bedste vis måler diskrimination. Når diskrimination flytter ind i nye arenaer, som sociale medier og digitale fællesskaber, må metoderne følge med. Nye teknologier gør det muligt at analysere store datamængder, som fx kommentarspor på sociale

medier, hvorfor det kan være relevant at genbesøge den måde, man vil gribe en måling an på.

Et styrket felt i fortsat udvikling

Rapporten bygger på en systematisk litteratursøgning, hvorpå vi har udvalgt og gennemgået relevant litteratur (Boks 3).

Litteraturgennemgangen viser et felt, der er blevet bredere siden 2012. Tidligere var forskningen i høj grad koncentreret om enkelte felteksperimenter på arbejdsmarkedet. I dag findes der studier på tværs af flere samfundsområder og med større variation i design og analytisk fokus. Derfor skal måling forstås bredt. Rapporten gennemgår fem overordnede metodiske tilgange (Boks 2).

Boks 2 Metodiske tilgange til måling af diskrimination

- Analyser på baggrund af administrative kilder og registerdata
- Eksperimenter
- Spørgeskemaundersøgelser om oplevet diskrimination
- Digitale metoder
- Kvalitative metoder.

Ingen metode kan alene indfange diskriminationens fulde kompleksitet. Rapportens hovedbidrag er at systematisere studier inden for disse metodiske tilgange og tydeliggøre deres respektive styrker, begrænsninger og anvendelsesområder.

Analyser af administrative kilder og registerdata identificerer mønstre, men ikke årsager

Analyser ved brug af administrative kilder (fx klager, anmeldelser og afgørelser fra domstole og ligebehandlingsorganer) og registerdata kan give et første umiddelbart indblik i etnisk diskrimination.

Afgørelser kan konkretisere, hvad der kan dokumenteres som ulovlig forskelsbehandling, mens klager og anmeldelser i højere grad afspejler oplevede hændelser, der vælges at indgive formelle klager over. De kan dog ikke læses som et direkte mål for omfanget af diskrimination, da antallet og typen af klager ikke kun afhænger af forekomsten, men også af anmeldelsestilbøjelighed og kendskab til klagemuligheder.

Analyser af registerdata kan pege på mønstre af ulighed, men kan typisk ikke afdekke de mekanismer eller motiver, der ligger bag forskellene. De kan derfor ikke i sig selv afgøre, om observerede forskelle skyldes diskrimination eller andre uobserverede forhold.

Studier, der anvender eksperimenter, kan dokumentere forskelsbehandling i konkrete situationer

Eksperimentelle studier er blandt de mest valide metoder til at påvise diskrimination, fordi de søger at isolere effekten af etnicitet på diskriminerende adfærd, mens øvrige relevante karakteristika holdes konstante. Dermed er de særligt velegnede til at belyse kausale sammenhænge.

I rapporten beskriver vi to typer af eksperimentelle designs: 1) felteksperimenter, som måler adfærd i virkelige beslutningssituationer, eksempelvis i rekruttering eller boligudlejning, og 2) survey-eksperimenter, hvor respondenter tager stilling til standardiserede scenarier, og hvor man dermed kan teste vurderinger og tilbøjeligheder i et mere kontrolleret format.

Hvor felteksperimenter udmærker sig ved typisk at have høj økologisk validitet, fordi de måler faktisk adfærd i virkelige kontekster, har forskeren begrænset kontrol over omgivelser og øvrige processer. Survey-eksperimenter har derimod større kontrol med omgivelserne og ud fra en ressourcebetragtning mulighed for systematisk variation af flere faktorer, men måler primært intentioner og vurderinger frem for den faktiske adfærd.

Nyere studier undersøger også, under hvilke andre betingelser diskrimination opstår

En væsentlig metodisk udvikling i feltet er, at nyere studier i højere grad undersøger, hvordan "effekten" af etnicitet forstærkes eller svækkes afhængigt af kontekst og kombination med andre markører, såsom køn, religiøse symboler og beklædning eller opholdstid.

Her har survey-eksperimenter særligt bidraget til denne udvikling ved at teste forskellige mekanismer. Resultaterne peger bl.a. på, at diskrimination ikke kun afhænger af etnicitet, men også af kontekst (som fx tid på arbejdsmarkedet) og samspil med andre markører, som fx køn og religiøs beklædning. Derudover spiller også udøverens egne opfattelser af, hvem der fortjener hvad, tillid til andre og egen etnicitet en rolle.

Dermed har feltet bevæget sig fra at måle, om diskrimination forekommer, til også at analysere, under hvilke andre betingelser (end den pågældendes etniske baggrund) diskrimination kan opstå.

Spørgeskemaundersøgelser kan belyse oplevet diskrimination

Spørgeskemaundersøgelser kan også være en central metode til at indkredse oplevelser med diskrimination. I modsætning til survey-eksperimenter, som har fokus på udøvers holdninger eller adfærd, har spørgeskemaundersøgelser om oplevet diskrimination fokus på enkeltpersoners egne erfaringer med oplevelser af diskrimination og fortolkning heraf.

Metoden kan bl.a. bruges til at kortlægge, hvor udbredt oplevelser med diskrimination er i forskellige befolkningsgrupper, hvor i samfundet de forekommer, og hvor ofte de optræder. Den kan også bruges til at belyse oplevede konsekvenser, som fx ændret adfærd og fremtoning, ønsker om at flytte ud af landet og generel klageadfærd.

Formålet er ikke at fastslå, om der har fundet ulovlig diskrimination sted, men at indkredse den enkeltes *opfattelse* af at blive behandlet anderledes eller uretfærdigt på baggrund af sin etniske oprindelse, sit udseende, sin religion, sit sprog eller andre tilknyttede markører, der har forbindelse til oprindelseslandet.

Digitale metoder giver adgang til at analysere nye datakilder og arenaer

Digitale metoder er et nyere supplement til de klassiske målemetoder. Litteraturen på området er stadig begrænset, men viser muligheder for at analysere store data-mængder og identificere mønstre af diskrimination online og indlejret i kunstig intelligens.

Digitale metoder er ikke én samlet metode, men en betegnelse for, hvilke værktøjer og fora der behandles, og bygger videre på mere etablerede metoder. De kan give adgang til nye typer af adfærdsdata og kommunikation. Dermed åbner de op for analyser af digitalt liv, hvor diskrimination også kan udspille sig.

Samtidig indebærer brugen af digitale metoder ofte særlige metodiske og etiske udfordringer knyttet til datatilgængelighed, samtykke og forståelse af forskellige typer af kommunikationsformer. Det er samtidig et felt, hvor der også rejses større juridiske og etiske spørgsmål bl.a. om, hvordan vi som samfund indretter vores digitale infrastruktur og rum.

Kvalitative metoder belyser mekanismer og erfaringer i dybden

Kvalitative metoder som eksempelvis interviews, fokusgrupper og caseobservationer kan anvendes til at belyse diskrimination som en social erfaring og praksis samt at komme i dybden med, hvordan diskrimination opleves og udspiller sig i hverdagen.

Kvalitative interviews er velegnede til undersøgelser af oplevet diskrimination, mens observationsstudier giver adgang til at beskrive faktisk adfærd og interaktion i "naturlige" situationer. Observationsstudier kan bl.a. afdække handlinger og talemønstre og indirekte former for diskrimination, der ellers er sværere at dokumentere. Kvalitative studier er særligt velegnede til at belyse mere subtile former for diskrimination (som fx hverdagsdiskrimination og mikroaggressioner) og institutionelle indlejrede praksisser. Kvalitative metoder er samtidig begrænset i deres generaliserbarhed og kan ikke anvendes til at opgøre omfang i samfundet.

Metode for litteratursøgning og -udvælgelse

Rapporten bygger primært på en litteraturgennemgang inspireret af principper for systematiske reviews.

Litteratur er identificeret gennem databasesøgninger i perioden maj til juli 2025 samt supplerende kilder.

Afgrænsningen omfatter publikationer fra 2012 og frem på dansk, norsk, svensk og engelsk med fokus på Norden, Europa og øvrige vestlige lande.

Udvælgelsen er gennemført som en to-trins-screening (titel/abstract og fuldtekst) med eksplicite in- og eksklusionskriterier og vurdering af metodisk kvalitet og overførbarehed til dansk kontekst.

Det endelige udvalg spænder metodisk bredt og danner grundlag for rapportens litteraturgennemgang af metoder til måling af diskrimination.

Hovedresultater: Metoder til måling af etnisk diskrimination
VIVE/2026
HR_303235